

Autor: Bartosz Basiński

Zmiany klimatu a bezpieczeństwo międzynarodowe - rola ONZ

Wpływ zmian klimatu na bezpieczeństwo międzynarodowe można uznać za niezaprzeczalny. Zjawiska takie jak rosnąca temperatura, podnoszenie się poziomu mórz czy ekstremalne okoliczności pogodowe można określić „mnożnikami zagrożenia” (ang. *threat multiplier*). Nawet jeśli nie przyczyniają się do powstawania konfliktów zbrojnych w sposób bezpośredni, to mogą one wpływać na ekonomiczną, społeczną i polityczną strukturę państw. Zagrożone są w ten sposób przede wszystkim ubogie, niestabilne rządy państw położonych na Bliskim Wschodzie oraz w Afryce.

Dotychczasowa działalność Rady Bezpieczeństwa ONZ na rzecz klimatu

Rada Bezpieczeństwa ONZ w swojej działalności na rzecz światowego pokoju i bezpieczeństwa jest świadoma jakie zagrożenie mogą wywołać czynniki ekonomiczne, społeczne czy środowiskowe. Rada Bezpieczeństwa ONZ do tej pory nie przyjęła rezolucji odnoszącej się bezpośrednio do kwestii zmian klimatu. W ostatnim czasie zaczęła się ona jednak odnosić do tej problematyki oraz jej wpływu na bezpieczeństwo międzynarodowe.

Pierwszy raz problem ten został wzięty na agendę w kwietniu 2007 roku. Wtedy podczas prezydencji Wielkiej Brytanii w Radzie Bezpieczeństwa ONZ odbyła się pierwsza otwarta debata („*Energy, security and climate*”), która była poświęcona wpływowi zmian klimatycznych na bezpieczeństwo międzynarodowe. W okresie od 2007 roku do chwili obecnej Rada Bezpieczeństwa przeprowadziła dziesięć debat otwartych debat poświęconych powiązaniom między bezpieczeństwem i pokojem a zagadnieniem klimatu. Przeprowadzono również osiem spotkań w formacie Arria Formula¹ oraz trzy briefingi. Ponadto wydano szereg rezolucji regionalnych w tym obszarze oraz powołano do życia kilka inicjatyw poświęconych klimatycznym zagrożeniom dla bezpieczeństwa.

Inicjatywy Rady Bezpieczeństwa ONZ poświęcone problemom zmian klimatu

Aktywności poświęcone równolegle zmianom klimatycznym oraz bezpieczeństwu międzynarodowemu zaczynają dopiero przybierać na sile. Do tej pory powołano następujące inicjatywy poświęcone bezpośrednio temu zagrożeniu:

- *Group of Friends on Climate and Security* - składa się ona z ponad 50 państw członkowskich ze wszystkich kontynentów i grup lokalnych ONZ. Zadaniem tego podmiotu jest zwracanie uwagi na problemy związane ze zmianami klimatu i bezpieczeństwem, projektowanie rozwiązań w tym obszarze i uświadamiania opinii publicznej w tym zakresie.

¹Arria Formula – nieformalne spotkanie członków Rady Bezpieczeństwa ONZ, zwoływane przez jednego z członków tego organu. Od standardowych spotkań RB różni się swoim nieformalnym charakterem i brakiem wymogów charakterystycznych dla spotkań formalnych takich jak m. in. Wymóg obecności wszystkich 15 członków Rady.

- *Informal Expert Group on Climate and Security of Members of the UNSC* – zainaugurowana 10 grudnia 2020 roku grupa ma na celu asystowanie Radzie Bezpieczeństwa ONZ w zwalczaniu problemów związanych z relacjami klimat-bezpieczeństwo i angażowaniu państw należących do Rady Bezpieczeństwa ONZ w dyskusje związane z tym tematem.
- *The Climate Security Mechanism* - jego celem jest wspieranie ONZ w bardziej kompleksowym odpowiadaniu na zagrożenia dla bezpieczeństwa związane z klimatem. Stanowi on strukturalny element United Nations Department of Political and Peacebuilding Affairs i łączy jego działania z UN Development Programme oraz UN Environment Programme. CSM wspiera głównie działania terenowe mające na celu szacowanie zagrożeń dla bezpieczeństwa związanych z klimatem i tworzenie strategii zarządzania kryzysowego.
- *Climate Security Expert Network* – ustanowiona niezależnie przez Niemcy w 2018 roku prowadzi analizy i oceny ryzyka w celu wsparcia działalności ONZ.

Rezolucje regionalne Rady Bezpieczeństwa ONZ związane z kwestiami klimatycznymi

Rada Bezpieczeństwa ONZ odnosi większe sukcesy w wydawaniu rezolucji odnośnie do konkretnych regionów oraz państw niż w debatach próbujących ująć relacje klimat-bezpieczeństwo w sposób całościowy. Pierwszym takim dokumentem była wydana w 2017 roku rezolucja nr 2349 odnosząca się do terrorystycznych zagrożeń wokół jeziora Czad ze strony Boko Haram oraz Państwa Islamskiego. W ramach tego dokumentu potępiona została wszelka działalność grup terrorystycznych wokół obszaru Jeziora Czad oraz wezwano państwa, do których ono należy, do przeciwdziałania im oraz zapewnienia bezpieczeństwa ludności cywilnej. Rezolucja uznaje również niekorzystne efekty zmian klimatycznych dla tego obszaru takie jak niedobory wody, susze pustynnienie, degradację gruntów i brak bezpieczeństwa żywnościowego. Zwraca również uwagę na wynikającą z nich potrzebę opracowania przez ONZ i rządy krajowe ocen ryzyka oraz strategii zarządzania ryzykiem.

Do tej pory wydano kilkanaście rezolucji odnoszących się do zagadnień klimatycznych. Dotyczą one obszarów Wschodniej Afryki, Sahelu, Somalii, Mali, Sudanu, Republiki Środkowej Afryki, Demokratycznej Republiki Konga, Iraku oraz Cypru. Na uwagę zasługuje w szczególności rezolucja nr 2457, której celem było wyrażenie poparcia dla akcji Unii Afrykańskiej zatytułowanej „*Silencing the guns in Africa*”. ONZ zobowiązała się do wsparcia tego podmiotu w działaniach w zakresie kluczowych obszarów, takich jak: doradztwo techniczne w mediacjach, wsparcie eksperckie w dialogu pomiędzy Radą Bezpieczeństwa ONZ a Radą Pokoju i Bezpieczeństwa Unii Afrykańskiej, czy wsparcie w procesie rozbierania i kontroli broni. Rezolucja poświęca swój 18. punkt zmianom klimatycznym uznając je za istotny czynnik destabilizujący państwa afrykańskie.

Otwarta debata Rady Bezpieczeństwa ONZ z udziałem sira Attenborough’a

Niezwykle ważna debata łącząca zagadnienia klimatyczne z zagadnieniami bezpieczeństwa miała miejsce 23 lutego 2021 roku. Udział w niej brał szereg bardzo znaczących postaci takich jak Sekretarz Generalny ONZ Antonio Guterres, premier Wielkiej Brytanii Boris Johnson, prezydent Francji Emmanuel Macron, oraz przywódcy i ministrowie spraw zagranicznych m.

in. z Irlandii, Estonii, Norwegii, Kenii, Wietnamu, Nigru czy Tunezji. Najważniejszym gościem jednak był sir David Attenborough, światowej sławy brytyjski biolog, autor oraz popularyzator wiedzy przyrodniczej. W swoim wystąpieniu Attenborough stwierdził, że zmiany klimatu to „największe zagrożenie dla bezpieczeństwa, z jakim kiedykolwiek zmagali się współcześni ludzie” oraz wystosował zdecydowane ostrzeżenie do przywódców światowych: „Jeśli będziemy kontynuować naszą obecną ścieżkę, staniemy w obliczu upadku wszystkiego, co zapewnia nam nasze bezpieczeństwo: produkcji żywności, dostępu do świeżej wody, temperatury otoczenia nadającej się do zamieszkania i łańcuchów pokarmowych oceanów”.

Na uwagę zasługuje również zwrócenie uwagi na rolę młodzieży i udział Nisreen Elsaïm, młodej aktywistki klimatycznej z Sudanu. Elsaïm jest przewodniczącą Młodzieżowej Grupy Doradczej ONZ ds. Zmian Klimatu. Elsaïm w swoim wystąpieniu podkreśliła znaczenie młodego pokolenia w walce ze zmianami klimatu. Wyraziła również zadowolenie z najnowszej rezolucji Rady Bezpieczeństwa ustanawiającej Zintegrowaną Misję Transformacyjną Narodów Zjednoczonych w Sudanie - UNITAMS, która zwraca specjalną uwagę na problemy klimatyczne i kwestię młodych ludzi. Sama misja tego podmiotu dotyczy natomiast wspierania rządu sudańskiego we wprowadzaniu i umacnianiu demokratyzacji państwa.

Najnowsze zalecenia

W czerwcu 2021 roku opublikowany został raport badawczy „*The UN Security Council and Climate Change*”. Dokument oprócz przeglądu dotychczasowych działań na rzecz kwestii bezpieczeństwa klimatycznego przedstawia szereg rekomendacji dotyczących dalszych aktywności. Autorzy raportu zalecają kontynuację dotychczasowych działań skupionych na konkretnych regionach świata. Do tej pory działania te koncentrowały się na obszarze Afryki. W kwestii tego zagadnienia konieczne będą zdaniem autorów raportu dalsze przeprowadzenie analiz ryzyka i przygotowywanie strategii, które z kolei będą wymagały większych nakładów finansowych ze strony samej ONZ. Możliwość rozszerzenia działań zakładają także zacieśnienie współpracy między Radą Bezpieczeństwa ONZ a Komisją Budowania Pokoju (*Peace Building Commission*). W tym wypadku perspektywami są dalsze działania wskazanej Komisji jako organu doradczego w obszarze zapewniania pokoju w rejonach zagrożonych występowaniem konfliktów, takich jak Afryka Zachodnia i Sahel.

Konkluzje

Wpływ kwestii klimatycznych na kwestie bezpieczeństwa jest w pełni uznany przez instytucje Narodów Zjednoczonych. Od początku tego wieku zostało podjętych wiele istotnych działań w tym obszarze mających uwzględnić te relacje, jednak problem ten nadal nie został w pełni zaadresowany. ONZ powinna kontynuować dotychczasową aktywność, a także szukać sposobów na zachęcenie i przekonanie rządów państw członkowskich do podejmowania aktywniejszych i bardziej konkretnych działań w tym zakresie.

Źródła:

<https://climate-security-expert-network.org/unsc-engagement>

<https://unfoundation.org/blog/post/climate-change-a-un-security-council-seeking-peace-warming-world/>

<https://public.wmo.int/en/media/news/un-security-council-debates-climate-change>

<https://www.un.org/peacebuilding/news/climate-change-recognized-%E2%80%98threat-multiplier%E2%80%99-un-security-council-debates-its-impact-peace>

<https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2021-07/in-hindsight-the-un-security-council-and-climate-change.php>

<https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2021-02/climate-and-security-2.php>

<https://dppa.un.org/en/climate-peace-security>

<https://www.globalr2p.org/resources/resolution-2349-peace-and-security-in-africa-lake-chad-basin-s-res-2349/>

<http://unscr.com/en/resolutions/2349>

[https://undocs.org/S/RES/2457\(2019\)](https://undocs.org/S/RES/2457(2019))